

Adam Komisarczyk

Historia szpitala św. Karola Boromeusza w Szczecinie

Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie 21, 317-326

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

HISTORIA SZPITALA ŚW. KAROLA BOROMEUSZA W SZCZECINIE

Wstęp

Człowiek staje wobec problemu cierpienia od zawsze. Stale podejmuje też próby wyjaśnienia jego sensu. Odpowiedzi na rodzące się w związku z tym pytania przynosi Biblia, która wskazuje grzech pierworodny jako przyczynę utraty pierwotnego stanu szczęścia i pojawienia się na świecie wszelkiego bólu. Nieposłuszeństwo wobec Bóże go zakazu zniszczyło ład i harmonię oraz sprowadziło na ludzkość ból i śmierć (por. Rdz 3, 16-19). W Starym Testamencie jednak cierpienie ukazywane jest nie tylko jako kara za grzech, lecz bywa ono również próbą wierności wobec Jahwe, czego wymownym przykładem są dzieje Hioba. W Nowym Testamencie Chrystus nadaje cierpieniu nowy sens, czyniąc je drogą zbawienia całej ludzkości. Ten aspekt podkreślają za św. Pawłem ojcowie Kościoła, mistycy średniowieczni i święci wszystkich epok, wskazując istotną rolę współcierpienia w dziele odkupienia świata.

To właśnie wiara w zbawczą moc cierpienia oraz przykład Jezusa Chrystusa i Jego służby potrzebującym pobudzają do podejmowania rozmaitych dzieł chrześcijańskiego miłosierdzia, które na przestrzeni wieków obejmują swym zasięgiem różne grupy chorych, cierpiących i opuszczonych. Przybierają one rozmaite formy – od inicjatyw prostych, okazjonalnych, do zorganizowanych i zaplanowanych na szeroką skalę działań. Wśród nich na szczególną uwagę zasługują szpitale, przytulki, domy pomocy itp. Jedną z tego rodzaju placówek była szczecińska Fundacja św. Karola Boromeusza² obejmująca szpital, kościół i sierociniec. Jego początki sięgają drugiej połowy XIX w. Wówczas to teren między obecnymi ulicami Lubomirskiego i Alei Wyzwolenia zagospodarowany został przez Kongregację Sióstr Miłosierdzia Świętego Karola

---

¹ Ks. mgr lic. Adam Komisarczyk, absolwent Wyższego Seminarium Duchownego w Szczecinie, Instytutu Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie, studiów podyplomowych z surdopedagogiki Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, studiów doktoranckich Instytutu Teologii Apostolstwa UKSW. Interesuje się historią najnowszej Kościoła na Pomorzu Zachodnim, szczególnie w zakresie działalności charytatywnej. Adres do korespondencji: Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Krzysztofa, ul. Robotnicza 19/3, 71-712 Szczecin, email: adamkomi@gmail.com.

² Św. Karol Boromeusz (3 X 1538 – 3 XI 1584) otworzył jedno z pierwszych wyższych seminariów duchownych, dokonywał regularnych wizytacji kanonicznych, zakładał bractwa, szkoły, zwołał 13 synodów diecezjalnych i 5 prowincjonalnych. Zapisał się jako fundator przytułków (dla bezdomnych, dla upadłych dziewcząt i kobiet) oraz kilku sierocinców.

Boromeusza³. Niniejszy artykuł stanowi próbę przedstawienia historii tego ważnego dla Szczecina obiektu.

1. Powstanie szpitala św. Karola Boromeusza w Szczecinie

Na tereny należące dziś do Polski siostry boromeuszki przybyły w drugiej połowie XIX w. Prowadziły swoje placówki w Nysie, Trzebnicy, Cieszynie i Wrocławiu. W odpowiedzi na prośbę, którą 16 kwietnia 1866 r. skierował do biskupa wrocławskiego ks. Vogt, proboszcz szczecińskiej katolickiej parafii, do miasta przybyły pierwsze trzy boromeuszki. Było to 21 listopada 1867 r. Siostry zamieszkały w wynajętym mieszkaniu. Początkowo zajmowały się pielęgnowaniem chorych oraz nauczaniem robotek ręcznych. Podczas wojny francusko-pruskiej (1870-1871) opiekowały się rannymi żołnierzami. Chciały również zakładać i prowadzić szkoły, lecz ówczesny pruski minister oświaty nie zgadzał się na powstawanie katolickich placówek oświatowych. Od roku 1871 boromeuszki opiekowały się sierotami i chorymi w domach. Z uwagi na poszerzający się zakres prac otrzymały na własność dom przy Placu Mariackim, który rok później udało im się zamienić na działkę pomiędzy dzisiejszymi ulicami Lubomirskiego i Wyzwolenia 52⁴.

Na nowej parceli znajdował się duży budynek, w którym powstał dom opiekuńczy św. Karola Boromeusza. Oprócz pokoi dla dziewięciu podopiecznych urządzono w nim małą kaplicę oraz mieszkania dla siedmiu sióstr. Na zewnątrz, od strony ogrodu, ustawiono figurę patrona, która do dziś jest charakterystycznym i rozpoznawanym przez szczecinian wymownym symbolem tego miejsca. Fatalny stan techniczny obiektu wymusił konieczność podjęcia działań inwestycyjnych. 23 października 1910 r. rozpoczęto budowę kompleksu budynków, które nazwano Fundacją św. Karola Boromeusza.

Oprócz kościoła w stylu barokowym w ramach fundacji berliński architekt zaprojektował szpital, pokoje dla sierot oraz klasztor dla sióstr⁵. Jako pierwszy powstał kościół katolicki pw. Świętej Rodziny (poświęcony 28 V 1911), przy którym najpierw (6 II 1913) erygowano lokalię⁶, a następnie, po konsekracji przez biskupa Wrocławia,

³ Patron zgromadzenia nie był jego założycielem, jednak swoją postawą i przykładem życia zainspirował grupę szlachetnych dziewcząt żyjących kilkadziesiąt lat po jego śmierci. W czasie wojny trzydziestoletniej zajmowały się one pomocą osobom chorym, samotnym i biednym, współpracując z Josephem Chauvenel, który założył w Nancy bezpłatną przychodnię i aptekę. Z czasem wspomniana grupa dziewcząt stworzyła wspólnotę Sióstr Świętej Rodziny, której bazę materialną zapewnił majątek zmarłego przedwcześnie Josepha. Dzięki niemu siostry stały się właścicielkami dwóch domów. Nad wejściem jednego z nich znajdowała się statua św. Karola Boromeusza, który wkrótce stał się patronem zgromadzenia.

⁴ G. Wejman, *Organizacja Kościoła Katolickiego na Pomorzu Zachodnim i ziemi lubuskiej w latach 1945-1972*, Szczecin 2009, s. 282.

⁵ M. Miczkuła, *Parafia pod wezwaniem Świętej Rodziny w Szczecinie*, Szczecin 2004, s. 25.

⁶ Lokalia to wydzielona przez biskupa, zwykle z inicjatywy lokalnej społeczności, część terytorium parafii macierzystej, zależna od niej częściowo w sprawach duszpasterskich, jednak posiadająca własnego duszpasterza i oddzielny zarząd majątkowy. Erygowanie lokalii stanowiło dawniej pierwszy etap tworzenia nowej parafii. S. Litak, *Struktura terytorialna kościoła łacińskiego w Polsce w 1772 r.*, w: *Materiały do atlasu historycznego chrześcijaństwa w Polsce*, t. 4, Lublin 1980.

księcia kardynała A.J. Bertrama (4 X 1919), utworzono parafię (1 VII 1936). Był to wówczas ważny ośrodek katolicki Szczecina, w 1941 r. liczący 2 tys. wiernych i obsługiwany przez 3 kapłanów⁷.

Następnie oddano do użytku nowocześnie urządzony budynek szpitala (27 III 1913), budynek dla sierot i – w lewym skrzydle, nad kościołem – pomieszczenia dla sióstr. Z relacji siostry Beaty, archiwistki zakonnej sióstr boromeuszek z Trzebnicy, wiadomo, że: „W 1929 r. przy zakładzie opiekuńczym założono żłobek. (...) Ilość pracujących stale wzrastała i wynosiła: w 1890 r. – 7, 1937 r. – 38 i w 1944 r. – 40 sióstr”⁸.

Początkowo w szpitalu funkcjonowały oddziały: internistyczny, chirurgiczny i położniczo-ginekologiczny, które mogły pomieścić 120 pacjentów⁹. Stopniowo liczba łóżek wzrosła do 180. W tym nowocześnie, jak na owe czasy, wyposażonym obiekcie znajdowały się:

- w piwnicy: kotłownia, pomieszczenie na opał, gospodarcze, rentgen, naświetlania i laboratorium;
- na parterze: izba przyjęć, poczekalnia, pokój lekarski, rozmównica, biuro, dwie sale operacyjne, sala opatrunkowa, łazienka, ubikacje, winda towarowa;
- na kolejnych dwóch piętrach i poddaszu: po 10 pokoi dla chorych, kuchenka, łazienka, ubikacje, winda towarowa, winda osobowa.

Już w pierwszym roku oficjalnej działalności w szpitalu przyjęto łącznie 548 osób (w tym: 245 mężczyzn i 303 kobiety), z których wyleczono 399 pacjentów, 72 wypisano z poprawą, 20 nie wyleczono, 22 zmarło, a 35 osób pozostało w szpitalu na następny rok¹⁰.

W 1924 r. siostry dobudowały kolejne skrzydło szpitala, w którym urządziły:

- w piwnicy: piekarnię, kuchnię, pomieszczenia gospodarcze;
- na parterze i I piętrze: po 7 pokoi i łazienkę;
- na poddaszu: 12 pokoi, łazienkę, ubikację;
- na strychu: 3 pokoje i komórki.

W 1930 r. wzniesiono jeszcze jeden budynek przeznaczony na sierociniec dla 100 dzieci¹¹. Posługa sióstr boromeuszek wśród pacjentów szpitala cieszyła się dużym uznaniem, ponieważ opiekowały się one wszystkimi chorymi, bez względu na wyznanie.

Fundacja św. Karola Boromeusza doznała poważnych zniszczeń pod koniec II wojny światowej – w wyniku jednego z największych nalotów na Szczecin (17 VIII 1944). Siostry boromeuszki wraz z chorymi i osieroconymi dziećmi opuściły mocno uszkodzony szpital i wyjechały do Kołobrzegu. W roku 1945 zaczęto sprowadzać do Szczecina niemieckich lekarzy z Greifswaldu. Jeden z nich, dr Hans Strübing, w zniszczonych zabudowaniach fundacji zorganizował ambulatorium chorób wewnętrznych.

⁷ B. Frankiewicz, *Szpital św. Karola Boromeusza*, „Kościół nad Odrą i Bałtykiem” (1992), nr 2, s. 24.

⁸ M. Miczkula, *Parafia pod wezwaniem...*, s. 25. Autor wykorzystał w swojej pracy informacje, które uzyskał podczas wywiadu z archiwistką zakonną, s. Beatą.

⁹ *Encyklopedia Szczecina*, red. T. Białecki, Szczecin 2000, s. 483.

¹⁰ *Carolus Geilanstalt Stettin*, Stettin 1913.

¹¹ Archiwum Sióstr Boromeuszek w Trzebnicy (ASBT), *Fundacja św. Karola Boromeusza w Szczecinie*.

Z powodu panującej zgorzeli szpitalnej nie dało się tam jednak prowadzić zabiegów chirurgicznych¹².

We wspomnieniach dr. Jana Kortasa z początku sierpnia 1945 r. pojawia się wzmianka dotycząca niemieckiego szpitala „Karol – Boromeus – Stift”, określonego mianem „pierwszego polskiego szpitala z oddziałem chirurgicznym w Szczecinie”¹³. Według dr. Kortasa brakujący sprzęt i aparaturę uzupełniono dzięki staraniom Naczelnika Kolejowej Służby Zdrowia. W szpitalu św. Karola Boromeusza, obok ludności polskiej, leczono również szczecińskich Niemców (przy pomocy 1 lekarza i kilku osób personelu medycznego narodowości niemieckiej). Podobnie wspominają ten okres inni lekarze – dr Jan Kowalski, Roman Jackowski i Stanisław Telega¹⁴.

2. Walka boromeuszek o zwrot mienia

25 czerwca 1946 r. Ministerstwo Ziem Odzyskanych, wbrew obowiązującym wówczas przepisom dotyczącym majątków opuszczonych i poniemieckich¹⁵, wyraziło zgodę na objęcie obiektu przy ul. Lubomirskiego przez Dyрекcję Okręgową Kolei Państwowych. W 1947 r. Kongregacja Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza upomniała się o swoją własność. Wówczas Zarząd Miejski m. Szczecina przekazał im dokumenty¹⁶ potwierdzające, iż według ksiąg wieczystych są one nadal prawowitymi właścicielkami nieruchomości przy ul. Lubomirskiego i Roosewelta (dziś Al. Wyzwolenia). W tej sytuacji Wikaria Zgromadzenia, s. Annuntiata Musiał, wystąpiła w imieniu Kongregacji do Okręgowego Urzędu Likwidacyjnego w Szczecinie z prośbą o cofnięcie postanowienia z 1946 r., powołując się przy tym na *Dekret z 8.03.1946 o majątkach opuszczonych i poniemieckich* (Dz. U. 1946, Nr 13, poz. 87)¹⁷ i konkludując, iż: „Kościół jako osoba prawa publicznego z mocy samego prawa staje się właścicielem majątku kościelnego na terenie Ziem Odzyskanych”¹⁸. Do pisma

¹² *Stettin-Szczecin 1945-1946. Dokumente-Erinnerungen. Dokumenty-Wspomnienia*, Rostock 1994, s. 166-168.

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże, s. 252-258.

¹⁵ Zgodnie z obowiązującą do 1947 r. Konstytucją z 17 marca 1921 r. „funkcjonujące w Polsce kościoły i związki wyznaniowe były automatycznie uznawane. Mogły prowadzić działalność na terytorium całego państwa. Majątek, jaki posiadały, przechodził na ich własność”. G. Harasimiak, *Instytucjonalne represjonowanie Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim na przykładzie Szpitala św. Karola Boromeusza w Szczecinie*, w: *Człowiek. Religia. Zdrowie*, red. A. Dymer, Szczecin 2010, s. 469. Władze państwowe nie miały więc prawa dysponować mieniem boromeuszek. Nie pozwalały na to również ustanawiane w latach 1945-1946 przepisy dotyczące mienia opuszczonego, tzn.: *Dekret z dn. 2.03.1945 r. o majątkach porzuconych i opuszczonych* (Dz. U. 1945, Nr 9, poz. 45), *Ustawa z dn. 6.05.1945 r.* (Dz. U. 1945, Nr 17, poz. 97) i wreszcie *Dekret z 8.03.1946 o majątkach opuszczonych i poniemieckich* (Dz. U. 1946, Nr 13, poz. 87).

¹⁶ Archiwum Urzędu Miejskiego w Szczecinie (AUMS), L. dz. P. m. K. G. f 677/47 *Wyciąg z matrykuły gruntowej i kopie mapy katastralnej*.

¹⁷ We wspomnianym piśmie przywołano treść art. II p. 4. *Dekretu Rady Ministrów z dnia 8 marca 1946 r.*, w którym czytamy m.in.: „Majątek niemieckich i gdańskich osób prawnych prawa publicznego przechodzi z mocy samego prawa na własność odpowiednich polskich osób prawnych”.

¹⁸ ASBT, *Pismo Kongregacji Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza w Trzebnicy do Okręgowego Urzędu Likwidacyjnego w Szczecinie z dn. 17.02.1948 r.*

załączono: „uwierzytelniony odpis wyciągu katastralnego w Szczecinie, odpis pisma DOKP z dnia 30 grudnia 1947 r. oraz zaświadczenie kurii biskupiej stwierdzające, że prawnym sukcesorem po niemieckim zgromadzeniu jest obecne Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza w Trzebnicy”¹⁹. Wobec odmowy władz siostry boromeuszki wystosowały wniosek „o przywrócenie posiadania realności położonej w Szczecinie przy ul. Roosevelta Nr 31, obejmującej szpital św. Karola wraz z przynależnościami”. Otrzymały wówczas od Okręgowego Urzędu Likwidacyjnego w Szczecinie pisemną odmowę wraz z informacją o przekazaniu obiektu Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych wraz z następującym uzasadnieniem tej decyzji: „Ze względu na to, że chodzi tu o szpital, zatem o zakład użyteczności publicznej, już z punktu widzenia interesu publicznego celowe jest, by szpital był w posiadaniu DOKP”²⁰.

Jednocześnie odmówiono siostrom prawa odwołania się od tej decyzji w trybie administracyjnym, wskazując możliwość dochodzenia swych praw na drodze sądowej²¹. Nie zgadzając się z powyższą decyzją i nie przyjmując przytoczonej argumentacji, siostry podejmowały kolejne próby odzyskania swojej własności.

W archiwum zgromadzenia²² znajdują się pisma kierowane w następnych latach do:

- Oddziału Likwidacji Mienia Wydziału Finansowego Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Szczecinie – 25 lutego 1957 r. – domagając się uznania własności, zgadzając się, by DOKP nadal użytkowała te nieruchomości na cele szpitala;
- ministra finansów w Warszawie przez Wydział Finansowy Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Szczecinie – 19 marca 1958 r.;
- ministra kolei państwowych za pośrednictwem Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Szczecinie – 28 maja 1958 r.;
- Ministerstwa Finansów w Warszawie – 23 czerwca 1958 r.

W ostatnim z przywołanych tu pism siostry wyraziły swój moralny sprzeciw wobec dyskryminacji zgromadzenia jako podmiotu kościelnego, w dalszym ciągu nie akceptując dotychczasowych rozstrzygnięć ich sprawy:

„Decyzji jako dyskryminującej Zgromadzenie Zakonne, będące częścią Kościoła Rzym. Kat. i jako naruszającej przepis art. 94 i 75 ust. 2 post. admin. nie możemy przyjąć do wiadomości i nadal oczekujemy decyzji sprawiedliwej, zgodnej z praworządnością, a nie opartej na potępionej praktyce okresu minionego”²³.

Ostatecznie siostry zgodziły się wstrzymać procedurę odzyskiwania nieruchomości, dopóki w jej obrębie prowadzona była działalność szpitala²⁴.

¹⁹ Tamże.

²⁰ ASBT, *Pismo Okręgowego Urzędu Likwidacyjnego w Szczecinie do Kongregacji S.S. Miłosierdzia św. Karola Boromeusza w Trzebnicy z dnia 26 czerwca 1950 r.*

²¹ Tamże.

²² Tamże.

²³ ASBT, *Pismo sióstr do Ministerstwa Finansów w Warszawie – 23.06.1958 r.*

²⁴ Archiwum Kurii Metropolitalnej w Szczecinie (AKMS), *List Arcybiskupa Andrzeja Dzięgi do Prezydenta Miasta Szczecin z dn. 10 grudnia 2013 r.*

3. Przejęcie dzieła siostr boromeuszek przez archidiecezję szczecińsko-kamieńską i utworzenie Instytutu Medycznego im. Jana Pawła II

Szpital kolejowy przekształcono w szpital miejski św. Karola Boromeusza. 30 października 2000 r. Rada Miasta zatwierdziła jego statut²⁵. Dziewięć lat później szpital przy Al. Wyzwolenia ostatecznie został zamknięty, a jego oddziały przeniesiono do nowych budynków w Szczecinie-Zdrojach.

Decyzją Rady Miasta Szczecin budynki poszpitalne przekazane zostały do Zakładu Budynków i Lokali Komunalnych (ZBiLK). Miasto zamierzało sprzedać opuszczoną nieruchomość. W takiej sytuacji siostry boromeuszki podjęły na nowo starania o swoją własność. Tym razem władze już nie mogły się powoływać na argument o prowadzonej tam działalności szpitalnej. Wobec perspektywy długoletniego procesu sądowego – który siostry gotowe były wszcząć, by dochodzić swych praw – oraz z powodu wysokich kosztów zabezpieczenia obiektu (za samą ochronę kompleksu ZBiLK płacił firmie ochroniarskiej 30 tys. zł miesięcznie) podjęto długie i trudne negocjacje. Boromeuszki przedstawiły dokumenty potwierdzające ich tytuł prawny do własności nieruchomości położonej przy ul. Lubomirskiego i Wyzwolenia. Władze Miasta nie chciały oddać użytkowanego dotychczas terenu, próbując wykazywać swoje tytuły prawne. Pertraktacje trwały blisko rok, wzbudzając ożywione dyskusje społeczeństwa, czego dowodem są liczne publikacje medialne z tego okresu.

Ostatecznie wspólnie ustalono, że nieruchomość zostanie sprzedana Archidiecezji Szczecińsko-Kamieńskiej z bonifikatą 99,9%. 2 czerwca 2010 r. miasto podpisało akt notarialny²⁶, który zawierał klauzulę dotyczącą rodzaju działalności, jaka ma być prowadzona przez najbliższe 25 lat na terenie byłego szpitala miejskiego. Ścisłe sprecyzowano też terminy rozpoczęcia i zakończenia budowy Domu Pomocy Społecznej (nazwa własna?) oraz szpitala rehabilitacyjnego z oddziałami opieki długoterminowej, rehabilitacji kardiologicznej, neurologicznej i narządu ruchu²⁷.

Po przekazaniu 30 czerwca 2010 r. budynków dawnego szpitala i sierocińca boromeuszek przez kolejne dwa miesiące trwały prace inwentaryzacyjne i ocena stanu technicznego obiektów. Archidiecezja, jako właściciel, podjęła niezwłoczne działania, aby spełnić zapisy aktu notarialnego. Już 27 sierpnia 2010 r. złożyła w Urzędzie Miejskim wniosek o warunki zabudowy i adaptację dawnego sierocińca boromeuszek (ostatnio pełniącego funkcję budynku administracyjnego szpitala przy ul. Lubomirskiego 7) na dom pomocy społecznej. Po otrzymaniu 26 października 2010 r. pozytywnej decyzji o warunkach zabudowy, 4 listopada, we wspomnienie liturgiczne św. Karola Boromeusza, patrona szpitala, archidiecezja złożyła wniosek z dokumentacją projektową o pozwolenie na budowę Domu Pomocy Społecznej (j.w.) dla osób przewlekłe psychicznie chorych. Trzy dni później, 7 listopada 2010 r., w 100. rocznicę rozpoczęcia wznoszenia Fundacji św. Karola Boromeusza, abp Andrzej Dzięga poświęcił

²⁵ AUMS, *Uchwała nr XXX/743/2000 Rady Miasta Szczecina z dnia 30 października 2000 w sprawie zatwierdzenia statutu Szpitala Miejskiego im. św. Karola Boromeusza w Szczecinie – s. p. z. o. z.*

²⁶ AUMS, *Akt notarialny A 5088/2010 z dn. 2.VI.2010 r.*

²⁷ §6 aktu notarialnego.

kaplicę (dawniej prezbiterium kościoła boromeuszek) oraz zainauguował działalność Instytutu Medycznego im. Jana Pawła II²⁸. Nowo utworzona instytucja powołana została do prowadzenia budowy i działalności przyszłego domu pomocy oraz szpitala. W § 4 i 5 statutu określone zostały jego cele i zadania:

„§4. Instytut zgodnie ze społeczną nauką Kościoła inspirowuje, patronuje, koordynuje i podejmuje prowadzenie wielorakich przedsięwzięć leczniczo-społecznych.

§5. Instytut, nawiązując do chlubnych tradycji dzieł miłosierdzia chrześcijańskiego, realizuje swoje cele w szczególności poprzez:

1. Inspirowanie działalności naukowej związanej z promowaniem życia i zdrowia.
2. Tworzenie oraz prowadzenie szpitali, sanatoriów, domów pomocy społecznej i innych zakładów leczniczych, opiekuńczych oraz aptek.
3. Prowadzenie szeroko rozumianej działalności leczniczo-opiekuńczej (promocja, profilaktyka, terapia, rehabilitacja).
4. Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych.
5. Kształcenie i doskonalenie kadr dla realizacji celów statutowych.
6. Współpracę z krajowymi i zagranicznymi organizacjami i instytucjami realizującymi podobne cele”²⁹.

Dynamizm różnych inicjatyw i zakres podejmowanych przez instytut prac wprawia w podziw. Już w dniach 7-10 listopada 2010 r. w Dziwnowie odbyła się pierwsza zorganizowana przez Instytut Medyczny im. Jana Pawła II w Szczecinie oraz Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie Międzynarodowa Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa pt.: *Człowiek – Religia – Zdrowie*. Poświęcona była zagadnieniom bólu i cierpienia człowieka.

Od 1 marca 2011 r. instytut prowadzi Centrum Zdrowia Rodziny, w którego poradniach rodziny i osoby samotne uzyskują bezpłatną pomoc i wsparcie specjalistów, m.in. z zakresu psychiatrii, psychologii, psychoterapii, terapii uzależnień³⁰. Na realizację zadania *Nowe horyzonty – integracja i aktywizacja społeczna osób chorych psychicznie i ich opiekunów* w ramach Programu Operacyjnego Funduszu Inicjatyw Obywatelskich Centrum Zdrowia Rodziny uzyskało wsparcie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Oprócz prowadzenia poradni centrum realizuje następujące zadania:

- Dyskusyjny Klub Filmowy, w ramach którego raz w tygodniu odbywa się projekcja filmu dobraneo pod kątem osób chorych psychicznie, a następnie moderowana dyskusja;
- Przegląd Małych Form Teatralnych – jednodniowy przegląd grup teatralnych działających przy domach pomocy społecznej dla psychicznie chorych;
- arteterapia.

²⁸ AKMS, Ksiądz Arcybiskup Metropolita Szczecińsko-Kamiński Andrzej Dziega, *Dekret erygujący Instytut Medyczny im. Jana Pawła II w Szczecinie, z dnia 24 marca 2010 r.* Dekret został wystawiony w wigilię Dnia Świętości Życia. Osobowość prawną Instytut Medyczny uzyskał Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 1 lipca 2011 Dz. U. Nr 144, poz. 862.

²⁹ Archiwum Instytutu Medycznego im. Jana Pawła II w Szczecinie, *Statut Instytutu Medycznego im. Jana Pawła II w Szczecinie*.

³⁰ W ciągu 5 miesięcy działalności udzielono niemal 500 porad. Najwięcej osób skorzystało z pomocy prawnej, psychiatrycznej i psychologicznej. (A. Dwymer, *Troska o człowieka psychicznie chorego. Wsparcie. Terapia. Ochrona*, Szczecin 2013, s. 545).

W dniach 7-9 listopada 2011 r. odbyła się druga międzynarodowa konferencja, tym razem poświęcona transplantologii³¹. Organizowane w kolejnych latach sympozja dotyczyły problemu uporczywej terapii (2012) oraz troski o człowieka psychicznie chorego (2013)³². Szczególną wartością refleksji naukowych było ich interdyscyplinarne podejście. To znaczny wkład intelektualny przedstawicieli różnych dziedzin nauki w tak istotne zagadnienia, jak: cierpienie i ból, transplantologia, uporczywa terapia czy troska o człowieka psychicznie chorego.

Pierwszy budynek Instytutu Medycznego im. Jana Pawła II jest już gotowy, po dokonaniu wszystkich odbiorów technicznych niebawem przyjmie pierwszych pacjentów, osoby przewlekle psychicznie chore³³.

Zakończenie

Dzieło Kongregacji Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza po raz kolejny wznowia swą działalność opiekuńczą. Przypatrując się ogromowi dotychczas wykonanych prac budowlanych, jak również opisanym powyżej różnorodnym, szeroko zakrojonym inicjatywom podejmowanym przez Instytut Medyczny, można się spodziewać, że podobnie jak siostry boromeuszki, nowy właściciel – Instytut Medyczny im. Jana Pawła II – szybko znajdzie uznanie mieszkańców Szczecina.

Bibliografia

- Archiwum Instytutu Medycznego im. Jana Pawła II w Szczecinie, *Statut Instytutu Medycznego im. Jana Pawła II w Szczecinie*.
- Archiwum Kurii Metropolitalnej w Szczecinie (AKMS), *List Arcybiskupa Andrzeja Dziegi do Prezydenta Miasta Szczecin z dn. 10 grudnia 2013 r.*
- AKMS, Ksiądz Arcybiskup Metropolita Szczecińsko-Kamiński Andrzej Dziega, *Dekret erygujący Instytut Medyczny im. Jana Pawła II w Szczecinie, z dnia 24 marca 2010 r.*
- Archiwum Sióstr Boromeuszek w Trzebnicy (ASBT), *Fundacja św. Karola Boromeusza w Szczecinie*.
- ASBT, *Pismo Kongregacji Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza w Trzebnicy do Okręgowego Urzędu Likwidacyjnego w Szczecinie z dn. 17.02.1948 r.*
- ASBT, *Pismo Okręgowego Urzędu Likwidacyjnego w Szczecinie do Kongregacji S.S. Miłosierdzia św. Karola Boromeusza w Trzebnicy z dnia 26 czerwca 1950 r.*
- ASBT, *Pismo sióstr do Ministerstwa Finansów w Warszawie – 23.06.1958 r.*
- Archiwum Urzędu Miejskiego w Szczecinie (AUMS), L. dz. P. m. K. G. f 677/47 *Wyciąg z matrykuły gruntowej i kopie mapy katastralnej*.

³¹ Wygłoszone podczas konferencji referaty zostały opublikowane w 2. tomie serii: Biblioteka Instytutu Medycznego im. Jana Pawła II w Szczecinie, pt.: *Transplantologia. Oczekiwanie. Możliwości. Granice*, red. A. Dymier, Szczecin 2012.

³² Instytut Medyczny zorganizował dotychczas cztery Międzynarodowe Konferencje Naukowe: I- *Człowiek. Religia. Zdrowie* (7-10 XI 2010), II- *Transplantologia. Oczekiwanie. Możliwości. Granice* (7-9 XI 2011), III- *Wokół problemu uporczywej terapii* (22-24 X 2012), IV- *Troska o człowieka psychicznie chorego. Wsparcie. Terapia. Ochrona* (4-6 XI 2013). Biblioteka instytutu wydała już 3 tomy publikacji (z I, II i III konferencji), tom 4 jest w przygotowaniu, ukaże się w roku 2014.

³³ *Dom oczekiwany*, „Głos Szczecińsko-Kamiński” (2014), nr 1/czerwiec, s. 1.

- AUMS, *Akt notarialny A 5088/2010 z dn. 2.VI.2010 r.*
- AUMS, *Uchwała nr XXX/743/2000 Rady Miasta Szczecina z dnia 30 października 2000 w sprawie zatwierdzenia statutu Szpitala Miejskiego im. św. Karola Boromeusza w Szczecinie – s. p. z. o. z.*
- Biblioteka Instytutu Medycznego im. Jana Pawła II w Szczecinie, pt.: *Transplantologia. Oczekiwania. Możliwości. Granice*, t. 2, red. A. Dymer, Szczecin 2012.
- Carolus Geilanstalt Stettin*, Stettin 1913.
- Dom oczekiwany*, „Głos Szczecińsko-Kamieński” (2014), nr 1/czerwiec, s. 1.
- Dymer A., *Troska o człowieka psychicznie chorego. Wsparcie. Terapia. Ochrona*, Szczecin 2013, s. 545.
- Encyklopedia Szczecina*, red. T. Białecki, Szczecin 2000, s. 483.
- Frankiewicz B., *Szpital św. Karola Boromeusza*, „Kościoł nad Odrą i Bałtykiem” (1992), nr 2, s. 24.
- Harasimiak G., *Instytucjonalne represjonowanie Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim na przykładzie Szpitala św. Karola Boromeusza w Szczecinie*, w: *Człowiek. Religia. Zdrowie*, red. A. Dymer, Szczecin 2010, s. 469.
- Litak S., *Struktura terytorialna kościoła łacińskiego w Polsce w 1772 r.*, w: *Materiały do atlasu historycznego chrześcijaństwa w Polsce*, t. 4, Lublin 1980.
- Miczkuła M., *Parafia pod wezwaniem Świętej Rodziny w Szczecinie*, Szczecin 2004, s. 25.
- Stettin-Szczecin 1945-1946. Dokumente-Erinnerungen. Dokumenty-Wspomnienia*, Rostock 1994, s. 166-168.
- Wejman G., *Organizacja Kościoła Katolickiego na Pomorzu Zachodnim i ziemi lubuskiej w latach 1945-1972*, Szczecin 2009, s. 282.

Streszczenie

W artykule przedstawiono dzieje nieruchomości znajdującej się w Szczecinie u zbiegu ulic Lubomirskiego i Al. Wyzwolenia w latach 1910-2014. Kongregacja Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza zakupiła ten teren i wybudowała szpital oraz sierociniec. Do sierpnia 1944 r. siostry prowadziły tam swoje dzieło. Po zniszczeniu obiektu w wyniku nalotów alianckich przeniosły się wraz z podopiecznymi do Kołobrzegu. Po wojnie powróciły do Szczecina, niestety, ich nieruchomość użytkowana była wówczas przez Dyрекcję Okręgową Kolei Państwowych, której bezprawnie przyznano własność boromeuszek. Przez wiele lat (aż do 1959 r.) siostry bezskutecznie usiłowały odzyskać swe mienie. A ponieważ zależało im przede wszystkim na kontynuowaniu dzieła zapoczątkowanego przez ich zgromadzenie dla dobra społeczności lokalnej, dopóki trwała działalność szpitala (najpierw kolejowego, następnie miejskiego), siostry wstrzymywały procedurę odzyskiwania nieruchomości. Wznowiły ją w roku 2009, gdy władze miasta zlikwidowały szpital. Długotrwałe pertraktacje z Urzędem Miasta Szczecin zwieńczone zostały sprzedażą zagrabionej przed laty przez komunistyczne władze nieruchomości Archidiecezji Szczecińsko-Kamieńskiej. W akcie notarialnym miasto szczegółowo określiło funkcje przyszłego szpitala i Domu Pomocy Społecznej oraz sprecyzowało terminy budowy obiektu. Dziś na tym miejscu funkcjonuje, wciąż rozwijający się, Instytut Medyczny im. Jana Pawła II.

Słowa kluczowe: szpital, duszpasterstwo, Instytut Medyczny im. Jana Pawła II, boromeuszki

Summary

THE HISTORY OF THE HOSPITAL OF ST. CHARLES BORROMEIO

This article shows the history of the real estate located on the corner of Lubomirski Street and Wyzwolenia Street in Szczecin in the years 1910-2014. The Congregation of the Sisters of Mercy of St. Charles Borromeo bought this area and built a hospital and an orphanage there. Until August 1944 sisters worked there. As the object was destroyed by the allied strategic bombing, the sisters and their wards moved to Kołobrzeg. After the war they returned to Szczecin but unfortunately at that time their real estate was used by the Regional Management of the National Railway who had unlawfully received the sisters' estate. For many years (until 1959) the sisters tried to regain their property without any success. Yet, as they most cared about the welfare of the local community, as long as the object was used as a municipal hospital (first a railway hospital then a municipal one), they refrained from proceedings for recovery of their property. They wanted to see the work, which had been initiated by their congregation continued. The proceedings were resumed in 2009 when the local government closed the hospital. Long negotiations with the Municipal Office successfully ended in selling the estate, which had been unlawfully seized by the communist authorities, to the sisters. In the notarial act the city precisely defined the functions of the future hospital and the care house and fixed the date of the construction. Nowadays, ever-developing John Paul II's Medical Institute, operates in this place.

Keywords: hospital, ministry, John Paul II's Medical Institute, the Sisters of Mercy of St. Charles Borromeo

Translated by Joanna Konojacka